

Pöytäkirja

30.12.2022

VN/12927/2020

Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen kehittämisen ohjausryhmä Kokous 5/2022

Aika	ke 14.12.2022 klo 13-15
Paikka	Teams
Osallistujat (suluissa varajäsenet)	(x) Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö (pj.) (x) Niklas Wilhelmsson, oikeusministeriö (varapj.) (x) Marja N. Pulkkinen, opetus- ja kulttuuriministeriö (x) Aija Töytäri, opetus- ja kulttuuriministeriö Ulla-Jill Karlsson, opetus- ja kulttuuriministeriö Kristina Kaihari (Santeri Suvanto), Opetushallitus (x) Iida Laurila, Suomen nuorisoalan kattojärjestö Allianssi ry (x) Milla Rekola, Suomen Lukiolaisten Liitto ry Suvituuli Lundmark (Noora Luukka), Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry (x) Minttu Rautavuori (Emma Holsti), Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry (x) Cecilia Huhtala (Emma Nygård), Finlands svenska skolungdomsförbund – FSS rf (x) Kyösti Värri (Mari Sjöström), Suomen Kuntaliitto Sirpa Rautio (Mikko Joronen), Ihmisoikeuskeskus (x) Jari Koski (Sari Hakola), Suomen Rehtorit ry (x) Arto Kallioniemi (Pamela Slotte), UNIFI ry (x) Marko Susimetsä (Liisa Vanhanen-Nuutinen), Arene ry (x) Pauliina Viitamies (Päivi Lyhykäinen), Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry (x) Niina Salmi (Mikko Sääsکیlahti), Osallisuuden osaamiskeskus (x) Mette Godenhjelm (Riitta-Mari Punkki-Heikkinen), ProLukio ry (x) Maria Sarkkinen (Anne Laine), Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry (x) Anna Mikander, opetus- ja kulttuuriministeriö (sihteeri) (x) Liisa Männistö, oikeusministeriö (sihteeri)
Kutsutut asiantuntijat	(x) Anders Fransen, Åbo Akademi (x) Anu Gretschel, Nuorisotutkimusseura

- (x) Anniina Leiviskä, Helsingin yliopisto
- (x) Tarna Kannisto, Helsingin yliopisto
- (x) Tuija Kasa, Helsingin yliopisto
- (x) Tiina Kärkkäinen, Opetushallitus
- (x) Iida Pyy, Helsingin yliopisto
- (x) Sara Siponmaa, SAKKI ry
- (x) Marjo Vesalainen, opetus- ja kulttuuriministeriö (asiakohta 6)
- (x) Ivan Zamotkin, Helsingin yliopisto

Asialista

1 **Kokouksen avaus ja läsnäolijoiden toteaminen**

Kokouksen puheenjohtaja (Niklas Wilhelmsson) avasi kokouksen klo 13.00. Todettiin läsnäolijat.

2 **Ohjausryhmän kokoonpanomuutosten toteaminen (liite 2.1 ja 2.2)**

Todettiin seuraavat muutokset ohjausryhmän kokoonpanossa:

- Suomen Ammattiin Opiskelevien liitto SAKKI ry:n edustajana ohjausryhmän varsinaiseksi jäseneksi on nimetty 1.12.2022 alkaen edunvalvonnan asiantuntija Suvituuli Lundmark.
- Nuorisoalan osallisuuden osaamiskeskuksen edustajina ohjausryhmän varsinaiseksi jäseneksi on nimetty kehittämispäällikkö Niina Salmi ja varajäseneksi kehittämispäällikkö Mikko Sääskilähti.
- Finlands Svenska Skolungdomsförbundet FSS rf:n edustajina ohjausryhmän varsinaiseksi jäseneksi on nimetty Cecilia Huhtala ja varajäseneksi Emma Nygård.

3 **Kokouksen esityslistan hyväksyminen**

Hyväksyttiin muutoksitta.

4 **Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksyminen (liite 4.1)**

Hyväksyttiin muutoksitta.

5 **Demokratiakasvatus ja poliittinen polarisaatio globaalien kriisien aikakaudella ([DEMOPOL](#)) -hanke**

Anniina Leiviskä, Tarna Kannisto, Tuija Kasa, Iida Pyy ja Ivan Zamotkin Helsingin yliopistosta esittelivät DEMOPOL-tutkimushanketta (2021-2024). Hankkeen ydinkysymys on, miten kasvatus ja koulutus voivat edistää erilaisten kriisien ratkaisemiseen tähtäävää demokraattista politiikkaa polarisoituvissa yhteiskunnissa.

Keskustelussa nostettiin esiin mm. seuraavia näkökulmia:

Opetussuunnitelmien perusteet tarjoavat demokratia- ja ihmisoikeuskasvatukseen dokumenttitasolla hyviä eväitä; tarvitaan kuitenkin panostusta rakenteiden kehittämiseen, jotta kaikki oppilaat saavat yhdenvertaiset edellytykset oppimiseen. Siksi esim. koulujen eriytymiskehitykseen on puututtava ja opettajankoulutuksessa voitaisiin painottaa demokratia- ja ihmisoikeuskysymyksiä nykyistä enemmän.

Opettajankoulutuksen osalta haasteena on korkeakoulujen autonomia ja erilaiset tavat toimia. Autonomiia on suojeltava, mutta korkeakoulujen välillä tulisi järjestää dialogia siitä, miten tiettyjä (demokraattisen toimintakulttuurin muodostumista tukevia) teemoja ja arvoja voitaisiin yhdessä priorisoida opettajankoulutuksessa; mitä ovat keskeiset taidot ja kvalifikaatiot, jotka kaikkien opettajiksi opiskelevien tulisi hankkia.

Todettiin, että opettajien peruskoulutuksen lisäksi kentällä on suuri tarve tällaiselle osaamiselle myös täydennyskoulutuksessa. Koulutuksen tulisi olla tutkimusperusteista ja se tulisi toteuttaa korkeakoulujen ja Opetushallituksen yhteistyönä.

Päätettiin jatkaa yhteydenpitoa ohjausryhmän ja DEMOPOL-hankkeen välillä. Mahdollisesti järjestetään aiheesta *round table* -tilaisuus, kun seuraava hallitusohjelma on valmistunut.

6 Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatus opettajankoulutuksissa ja osana opettajien jatkuvaa oppimista – Opettajankoulutusfoorumien vaikutusmahdollisuudet

Marjo Vesalainen opetus- ja kulttuuriministeriöstä kertoi Opettajankoulutusfoorumien toiminnasta, painopisteistä ja vaikutusmahdollisuuksista. Opettajankoulutusfoorumien toimikautta on jatkettu vuodella eli vuoden 2023 loppuun. Toiminnan keskiössä tulevan vuoden aikana on [Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman](#) toimeenpano. Opettajien osaamiseen kiinnitetään huomiota; osaamistarpeita on kuitenkin paljon. Foorumin ensi vuoden toimintaa suunnitellaan parhaillaan, tarkoitus on järjestää seminaareja ja työpajoja eri teemoista. Tavoitteena on, että uusi hallitus pystyisi takaamaan foorumille pidempiaikaisen rahoituksen.

Keskustelussa todettiin, että Opettajankoulutusfoorumia arvostetaan kentällä, ja sen kautta voidaan jalkauttaa asioita ja edistää autonomisten korkeakoulujen välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Autonomian nimissä opettajien peruskoulutuksen opetussuunnitelmia ei voida täysin yhdenmukaistaa, mutta Opettajankoulutusfoorumien kautta voidaan etsiä yhteistä näkemystä keskeisistä teemoista.

Keskusteltiin myös täydennyskoulutuksen rahoituksesta. Demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta käsittelevän täydennyskoulutuksen järjestämiseen

on ollut haasteellista saada rahoitusta. Todettiin, että hallitusohjelma ohjaa vahvasti rahoituksen suuntaamista ja viime kädessä poliittiset päättäjät tekevät rahoituspäätökset. Tutkimusrahoitusta puolestaan jaetaan pääosin Suomen Akatemian ja Business Finlandin kautta, eikä ministeriöllä ole juurikaan muuta hankerahoitusta myönnettäväksi.

7

Ajankohtaiset hankkeet ja prosessit

- **Pilottihankekokonaisuuden tilannekatsaus**

([Pilottihankkeen tiedot Opetushallituksen verkkosivuilla](#))

Tiina Kärkkäinen Opetushallituksesta kertoi pilottihankekokonaisuuden viimeisimmät kuulumiset ja kevään suunnitelmat. Tammi- ja maaliskuussa 2023 järjestetään pilottikouluhankkeiden etäkokoukset Teamsissa ja tammikuussa julkaistaan lyhyitä puheenvuoroja demokratiakasvatuksesta OPH:n sivuilla. Helmikuussa (6.-7.2.2023) osallistutaan Vaasassa järjestettävään yhteispohjoismaiseen seminaariin opettajankoulutuslaitosten kanssa. Keväällä koostetaan julkaisu, johon tulee artikkeleita mukana olevilta kouluilta, tutkijoilta ja muilta asiantuntijoilta, sekä jatketaan vierailuja hankepaikkakunnilla. Toukokuussa on tarkoitus järjestää päätösseminaari. Loppuraportti valmistuu elokuun loppuun mennessä.

- **DIOK-Norden-hanke**

Anders Fransen Åbo Akademiasta kertoi Vaasassa 6.-7.2.2023 järjestettävän pohjoismaisen konferenssin valmisteluista. Konferenssin tarkoituksena on tarkastella demokratia- ja ihmisoikeuskasvatuksen asemaa Pohjoismaissa sekä arvioida saamelaiden ja muiden vähemmistöjen vaikutusmahdollisuuksia ja keskustella demokratiasta ja ihmisoikeuksista koulutuksessa. Lisäksi tarkoituksena on kerätä syötteitä suomalaisista peruskouluista sekä lujittaa pohjoismaisten tutkijoiden verkostoa.

- **VN TEAS -hankkeen eteneminen**

Anu Gretschel Nuorisotutkimusseurasta kertoi VN-TEAS-hankkeen etenemisestä. Hanke on saanut kuukauden jatkoaikaa maaliskuun 2023 loppuun asti. Parhailaan käynnissä on kenttähaastatteluja kolmessa tutkimuskunnassa. Opettajankoulutuksen ja ammatillisen opettajankoulutuksen osalta voidaan kirjallisuuskatsauksen ja haastattelujen perusteella jo todeta, että demokratia- ja ihmisoikeusteemat ovat melko taka-alalla. Todettiin, että ohjausryhmän seuraavassa kokouksessa voitaisiin kuulla kattavampi esittely tutkimushankkeen alustavista tuloksista.

- **Valtioneuvoston periaatepäätös demokratian tulevaisuudesta (demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatusta koskeva linjaus)**

Liisa Männistö oikeusministeriöstä kertoi 3.11.2022 [valtioneuvoston yleisistunnossa hyväksytystä periaatepäätöksestä](#), jossa linjataan suomalaisen demokratiapolitiikan tavoitteista 2020-luvulla.

Periaatepäätös valmisteltiin kansallisen demokraatiohjelman puitteissa. Luonnoksesta pyydettiin sidosryhmien lausuntoja (ml. tämä ohjausryhmä). Päätös sisältää kuusi linjausta, joista yksi käsittelee demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatusta. Kunkin linjauksen alle on koottu keskeisiä ehdotuksia päätöksen myöhempää toimeenpanoa varten. Esitettyjä toimenpiteitä demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatuksen tukemiseksi ovat mm. pilottihankkeiden tulosten ja toimintamallien jalkauttaminen valtakunnallisesti, opetus- ja muun henkilöstön perus- ja täydennyskoulutuksen kehittäminen, digitaalisen ja medialukutaidon vahvistaminen sekä kotoutumiskoulutuksen ja monikielisen yhteiskuntaorientaation järjestäminen. Todettiin, että periaatepäätös muodostaa hyvän pohjan jatkokeskusteluille, kun ministeriöissä valmistaudutaan seuraavaan hallituskauteen.

8 Päätösseminaarin suunnittelu

Sihteeristö kertoi DIOK-ohjausryhmän päätösseminaarin alustavista suunnitelmista. Teemoina olisivat mm. DIOK-pilottihankkeiden opit, VNTEAS-hankkeen tulokset ja suositukset sekä (mahdollisesti) uuden hallitusohjelman linjaukset ja toimenpiteet teemaa koskien. Alustava ajankohta on 10.5.2023 ja paikkana jokin valtioneuvoston tiloista. OKM, OM ja OPH vastaavat käytännön järjestelyistä. Ohjausryhmän jäsenet toivotettiin tervetulleiksi mukaan suunnittelemaan seminaarin ohjelmaa (ilmoittautumiset Anna Mikanderille tai Liisa Männistölle).

9 Muut asiat

Ei muita asioita.

10 Seuraavat kokoukset

- 14.2.2023 klo 9-11
- 20.4.2023 klo 9-11

11 Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.57.